

Nová teória ich vzniku

Kde sa vzali v Európe Slovania

DÔSTOJNÝ STARŠINA S DLHOU BIELOU BRADOU POKOJNE SEDIACI NA BREZOVOM PNI. ALEBO SVETLOVLASÁ DEVA V JEDNODUCHÝCH PLÁTENNÝCH ŠATÁCH ZDOBENÝCH OPASKOM S VENCOM KVETOV VO VLASOCH. ĽUD OBRÁBAJÚCI ŽÍRNE POLIA A ZAHÁŇAJÚCI STATOK Z BUKOLICKÝCH PASTVÍN. AK SA AJ VÁM PRI POJME (STARÍ) SLOVANIA VYNORÍ TAKÝTO OBRAZ, DOPREDU UPOZORŇUJEM, ŽE TAKÉ IDYLLICKÉ A JEDNODUCHÉ TO NEBUDE.

Hoci výjavy akoby vystrihnuté zo Slovenskej epeje „kráľa secesie“ Alfonsa Muchu by sme ako predobraz našich predkov možno mnohí radi videli, príbeh Slovanov a slovanstva ako takého je zložitejší a v niektorých ohľadoch aj záhadnejší. No rovnako farbistý a zaujímavý.

Domáci či prišelci?

Ó, věkové dávní, jako noc vůkol mne ležíci / Ó, krajino, všeliké slávy i hanby obraz! / Od Labe zrádného k rovinám až Visly nevěrné / od Dunaje k heltným Baltu celého pěnám: / krásnohlasý zmužilých Slavianů kde se někdy ozýval / ai, oněmělť už, byv k ourazu zášti, jazyk... Jméno i prach svojich mužů hlavných/ cti Vlach, Němec, Francouz, Anglové; / i my, vlastenci a bratrové / slavme slavně slávu Slávův slavných!... Nie, nebojte sa, nebudem vás trýzniť kompletnými spevmi Jána Kollára a jeho Slávy dcéra. Okrem pokochania sa starobyľou rytmikou elegického disticha (teda dvojveršia, v ktorom sa strieda hexameter s pentametrom) nám tento krátky úryvok poskytne veľavravný odrazový mostík k starým Slovanom. Pretože povedomie, ktoré o nich dodnes máme, sa, žiaľ, od zidealizovanej predstavy z čias štúrovcov príliš nelíši. Kto vlastne boli tí „slavní Slávi“? Odkiaľ do Európy priputovali? Kedy sa začali týmto názvom označovať? A kto im dal meno?

Ak sa vám zdá, že tých otázok je akosi priveľa, nenamietam. Skúsime ich spolu s odborníkmi zodpovedať aspoň v základných rysoch čo najviac. A začneme základnou – kde sa vlastne Slovania vzali? „Existujú o tom dve teórie, ktoré medzi sebou súperia,“ uviedol pre HN magazín Július Vavák, archeológ z Malokarpatského múzea v Pezínku: autochtonistická a migračná. Prvá hovorí o tom, že Slovania sa nikam nestáhovali, ale boli na strednom toku Dunaja a v okolí, kde leží i Slovensko, celé tisícročia, od praveku. Migračná zas tvrdí, že Slovania na toto územie doputovali z takzvanej pravlasti, ktorú rôzni starovekí aj moderní autori lokalizujú medzi riekou Visla a Dneper,

do oblasti Pripjajských močiarov, k Baltskému moru, ale aj na Balkán. Napríklad východorímsky historik Jordanes, ktorý žil na prelome 5. a 6. storočia, Slovanov opisuje ako početné obyvateľstvo, ktoré zabralo nesmierne priestory od prameňov Visly na severe po Mursijské jazero na juhu a miesto zvané Novietunum a na východe až po Dneper. Ako píše v prednáške K niektorým mýtom o počiatkoch našich národných dejín archeologička Tatiana Štefanovičová: „Jordanes uvádza pre Slo-

Slovania boli silná značka. Preto prežili

Martin Homza, vedúci Katedry slovenských dejín Filozofickej fakulty UK

Objavili sa v poslednom období nové poznatky, ktoré by spresňovali predstavu o Slovanoch a o ich etnogenéze? Súčasná veda ustupuje od klasickej zaužívanej predstavy objavenia sa Slovanov v strednej a vo východnej Európe ako masívneho príchodu veľkej skupiny s už vyvinutým kolektívnym vedomím z pravlasti na sever od Karpát. Viac ako o pohybe tisícov už vedomých Slovanov sa hovorí nie o evolučnom, ale o revolučnom vnímaní vzniku určitej skupiny bojovníkov, ktorí sami seba pomenovali Slovania, niekde na strednom Dunaji v časoch, keď sa Rímska ríša stiahla za dolný Dunaj. Znamená to napríklad aj to, že termín etnogenéza je v zásade nesprávny, lebo nejde o žiadnu genézu a tobôž nie o etnos. Ale o to, že určitá veľmi schopná skupina bojovníkov sa vedome rozhodne samých seba nazvať Slovania. To ostatné, teda ako sa Slovania

uvedomovali v širšom priestore východnej a východostrednej Európy, je už skôr otázka kultúrneho ovplyvňovania tých, ktorí mali pôvodne rôzne mená, ale mali podobnú materiálnu kultúru a povedzme aj jazyk. No samých seba nepocítovali sprvoti ako Slovanov. Treba tiež povedať, že byť Slovanom v 6. storočí je niečo úplne iné ako byť ním v 9., 13., 18. alebo 21. storočí. Je to jedno meno – Slovan, ale viacero obsahov. Takýto spôsob nazerania na vznik nových barbarických spoločenstiev je aktuálne prítomný v celoeurópskom, ale aj celosvetovom diskurze. V súčasnosti jeho tóny môžeme najst napríklad u amerického profesora rumunského pôvodu Florina Curtu, ale tiež v heidelberskej škole. Spomením tu napríklad celkom nový zborník príspevkov *New Perspectives on the Early Slavs and Rise of Slavic*, ktorý vyšiel vlani. Pre tento prístup je charakteristické vnímanie tajomstva vzniku a rozšírenia sa Slovanov z perspektívy rôznych disciplín ako jazykoveda, kultúrna antropológia, historická sociológia, ale aj genetika a ďalšie vedy. Spoločné však majú jedno – úspešný príbeh slovanstva nechápu ako prosté biologické rozmnoženie sa Slovanov, ale o kultúrny transfer značky a názvu Slovania.

Odkiaľ máme tieto poznatky?

To najdôležitejšie, čo o Slovanoch reálne vieme, vieme o nich už dávno, a zapísali nám to historici neskorej antiky. Čo je zau-

ZAVEDENIE SLOVANSKEJ

liturgie na Veľkej Morave
v podaní Alfonza Muchu. Kto-
vie, aká bola skutočnosť.

vanov tri rôzne názvy: Slavini, ktorí sa považujú za západnejšiu vetvu, Anti sa stotožňujú s východoukrajinským osídlením a názov Veneti sa zvykne umiestňovať severnejšie. Dávni autori písali často aj o vzdialenejších územiach, ktoré poznali len z druhej ruky, preto presnosť ich údajov treba overovať skúmaním aj iných prameňov; upozorňuje zároveň na úskalia, z ktorých sa odvíjajú nepresnosti pri ďalšom vnímaní Slovanov. A aj pri vzniku mýtov.

Zdatní bojovníci

Na jeden z nich poukazuje vedúci Katedry slovenských dejín Filozofickej fakulty Univerzity

Komenského v Bratislave Martin Homza. Práve Prokopios totiž podľa neho vytvoril mýtus o Slovanoch ako o milovníkoch demokracie, ktorí žijú v archaickom spoločenstve a aj preto by mohli byť vzorom do budúcnosti. „Na to do istej miery naskočil Johann Gottfried von Herder, ktorý hľadal taký ľud budúcnosti,“ vysvetľuje historik. Len pripomeňme, že tento nemecký filozof z konca 18. storočia do veľkej miery ovplyvnil vnímanie dejín a zákonitostí ich vývoja, na ktorého

nadviazali predstavy a diela mnohých umelcov, ale aj historikov a filológov obdobia romantizmu. Vráťane našich štúrovcov. „Keďže Herder a spol. vedeli málo o naozajstných Slovanoch, vytvorili ideálny obraz o tom, ako tu my vlastne žijeme a predikoval, že budúcnosť je naša, slovanská. Štúrovci tiež prerobili starý luteránsky mýtus o posledných, ktorí budú prvými, a pridali k tomu budúcu slávu, v ktorej sa už-úž aj videli. No nič také ako ideálny obraz Slovana – mierumilovného roľníka či slovanského holubičieho národa nikdy neexistoval,“ podotýka Martin Homza. Pokračuje, že skôr opak bol pravdou a že prví Slovania vynikali skôr ako bojovníci, neraz nemilosrdní. „Nemali problém napichnúť na koly niekoľko tisíc zajatcov, spáliť ich príbytky či príbuzných a z veliteľov si robili opasky.“ Prvé zmienky o Slovanoch na historickej mape Európy sa totiž objavujú v období, keď starý kontinent prechádzal búrlivým obdobím po skončení hegemonie Rímskej ríše. Možno si ešte zo stredoškolských učebníc spomeniete na rok 395, v ktorom sa staroveký Rím delí na Západorímsku a Východorímsku (neskoršiu Byzantskú) ríšu. A možno aj na to, že jedným z dôvodov problémov rozľahlého impéria boli nájazdy barbarských kmeňov. Poslední rímski cisári už nemali silu, aby so všetkými bojovali. Z mnohých si preto urobili federátov. Povedané dnešným jazykom, zazmluvnili si ich vojenské služby na to, aby udržiavali poriadok na hraniciach ríše výmenou za žold a územie, na ktorom sa mohli usadiť. Jedným z týchto kmeňov boli podľa všetkého i prví Slovania, ktorých v 6. storočí náhle nachádzame v Podunajsku spolu s východogermánskymi Gepidmi či Gótmí. Tieto kmene však netvorili jednotnú masu pokrvných príbuzných. Bežne sa stávalo, že napríklad v gepidských jednotkách bojovali aj slovanskí či vandalski bojovníci a podobne medzi Slovanmi sa mohli pohybovať trebárs Longobardi, ako o tom svedčí príbeh kráľoviča Hildigisa, ktorý osobne viedol armádu až 6 000 Slovanov. A tu sa dostávame k teórii, ktorá si podľa Martina

zaujímavé, zaznamenali to hneď v troch rozličných kultúrnych centrách – gréckom, latinskom a sýrskom. Súdobí autori Ján z Efezu, Jordanes a Prokopios približne v tom istom čase, teda v 2. polovici 6. storočia, píšú o Slovanoch už ako o hotovej entite. A v zásade túto entitu reflektujú ako bojové vojenské spoločenstvo, o ktorom hovoria, že víťazí nad Rimanmi, lebo je schopné bojovať lepšie.

Dá sa však predpokladať, že formovanie „značky“ Slovania muselo prebiehať už nejaký čas pred týmito záznamami. Jednoznačne. Použijem analógiu, ktorú hovorím aj svojim študentom, hoci ako každá analógia má svoje slabiny. Máte povedzme skupinu hudobníkov, ktorá vie vynikajúco ovládať svoje nástroje. Títo ľudia sa dajú dokopy a hľadajú pre seba nejaké meno. V jedinej chvíli sa rozhodnú, že sami seba nazvú Led Zeppelin, hoci nemajú nič spoločné so skutočným grófm Zeppelinom, ktorý bol slávnym mužom úplne inej doby a určite nehral na bicie. Takže táto skupina sa rozhodne pre meno Led Zeppelin, vyberie si to meno a v jednej jedinej chvíli. Avšak potom, keď už pod týmto menom začne vystupovať na verejnosti, vstúpi, obrazne povedané, na javisko dejín. Ako sa šíri povest' a sláva týchto mužov, vzniká skupina ľudí, ktorí sa označujú ako prívrženci skupiny Led Zeppelin. Toto je ten revolučný moment, keď skupina bojovníkov sama seba nazve

Slovania, a s úspechmi, ktoré v najbližších desaťročiach dosahujú, sa počet tých, ktorí sa chcú tiež označovať ako Slovania, rozširuje. Počet tých, ktorí sa chcú takto označovať, pritom rastie na princípe snehovej gule. Teda čím je počet hitov skupiny, rozumej jej vojenských úspechov, väčší, tým je väčšia aj oná snehová guľa. Pričom samotné jadro, prví a praví nositelia slovanskej tradície, zostávajú niekde hlboko vo vnútri tej gule.

Stále však hovoríme o tom, že tí prví Slovania nemusia byť ľudia, ktorí majú rovnaký genetický základ.

Dobre hovoríte, opäť jedna analógia. Pozrite sa na súčasný futbalový klub Slovan Bratislava, hrajú v ňom možno piati, šiesti Slováci. Či je slovenčina rozhodujúcim jazykom tohto klubu, sa ani neodvažujem hovoriť. Naisto však viem, že všetci slovanisti (hráči aj fanúšikovia) vyznávajú meno Slovan, jeho klubové farby, znak. Všetci ako jeden túžia po víťazstvách svojho klubu. Farba pleti, jazyk, náboženstvo, ba ani kultúra s tým nemajú nič spoločné. Podobne sa možno pozeráť na skupinu úspešných bojovníkov a ich fanúšikov. Práve títo bojovníci sú totiž podstatou kolektívnej sebaidentifikácie vtedy rovnako ako dnes. Jediné, čo tých vojakov spájalo, bola spoločná vôľa po víťazstvách. Moment, keď si tí ľudia dali svoje meno, je zároveň tým, čomu v súčasnosti hovoríme konštitučný moment. Na tom mene stavajú a formujú svoju budúcu identitu tak jeho

Homzu v posledných rokoch rázi čoraz širšiu cestu: „Môžeme ju datovať zhruba od vystúpenia rumunsko-amerického historika Florina Curtu, ktorý v rovnomennej publikácii *The Making of the Slavs* prišiel s myšlienkou takzvaného vyrábania Slovanov.“ Táto idea v skratke hovorí o tom, že do strednej a východnej Európy nedomigrovala veľká masa Praslovanov, ktorí sa postupne sformovali do jednotlivých kmeňov či etník. Ale naopak – že Slovanmi bola neskoroantickými historikmi nazvaná istá skupina bojovníkov za dolným tokom rieky Dunaj. „Toto malo živý ohlas tak v jazykovede, ako aj v celom humanitnom diskurze o počiatkoch Slovanov a musím povedať, že veľmi ovplyvnilo to, ako sa dnes na túto tému pozeráme,“ vysvetľuje historik. Samozrejme, iba oslňujúca vojenská kariéra by na to, aby sa zo Slovanov stala skupina, ktorá to dotiahla až do 21. storočia, nestačila. Čo presne im zabezpečilo úspech, historici zatiaľ objasniť nevedia. „Nevieme presne vysvetliť, prečo niektoré značky ako napríklad Frankovia, Anglovia, ale aj Slovania pretrvali a iné značky zanikli. Najširšiu súvislosť, ktorú medzi pretrvaním týchto značiek vidíme, je v tom, že si vytvorili niečo, čomu sa hovorí kultúrna identita,“ dôvodí Martin Homza. Jej dôležitou súčasťou boli napríklad spoločné legendy, piesne, ale aj jazyk a dokonca písmo. Ak vám v tomto ohľade napadli Konštantín a Metod, nie ste ďaleko od podstaty vecí.

Nomen omen

To sa však už presúvame do 9. storočia k útvaru známemu ako Veľká Morava, hoci toto označenie sa objavilo až niekoľko desaťročí po jej zániku. Opäť len stručne zhrňme aspoň to,

samotní nositelia ako tí, ktorí sa s nimi chcú stotožniť. Teda najprv prijať ich meno. Takýchto mien rôznych vojenských spoločenstiev sa však v jednej chvíli v barbarskej časti Európy okolo piateho storočia objavuje na sever od rímskeho limesu celý rad. A Slovania sú jedným z nich. Máme tam napríklad Longobardov, Gepidov, predtým Góto, máme Burgundov, Vandalov, Bavorov a nespočet ďalších kmeňov. Väčšina týchto značiek prestala v ktoromsi historickom momente existovať. Slovania však pretrvali a dôležitá otázka je...

... predpokladám, prečo pretrvali práve Slovania, a nie napríklad Gepidi?

Áno, je to do určite miery mystérium. Nevieme celkom presne vysvetliť, prečo niektoré značky, ako napríklad Frankovia, Anglovia, ale aj Slovania pretrvali a iné značky ako Vandali, Longobardi či Heruli zmizli. Oni však nezaničili biologicky, zanikli vlastné mená týchto mužských spoločenstiev. Najširšia súvislosť, ktorú medzi pretrvaním týchto značiek vidíme, je v tom, že pretrvali zväčša tí, ktorí vytvorili niečo, čomu sa hovorí kultúrna identita spoločenstva. Jej základom je vždy jeho kolektívna pamäť. Tá bola v pôvodnom barbarskom spoločenstve podobná – spievali sa piesne o víťazstvách, prípadne prehrách spoločenstva. Rozprávali sa príbehy o hrdinských skutkoch jeho jednotlivcov a tie obvykle splynuli, do hrdin-

čo by sme mali poznať zo školských lavíc – spojením Moravského a Nitrianskeho kniežatstva vzniká po vyhnaní Pribinu z Nitry politický útvar na čele s Mojmirom I., ktorého význam prekračoval regionálne pomery. Jeho nástupcu Rastislava dosadil na trón východofranský kráľ Ľudovít Nemec. Rastislav sa po neúspechu u pápeža obrátil so žiadosťou o biskupa vo svojej ríši najprv na rímskeho pápeža Mikuláša II. a neskôr aj na byzantského cisára Michala III. Ten mu namiesto biskupa poslal bratov – učiteľov (učencov) Konštantína a Metoda. Tí so sebou doniesli aj písmo – hlaholiku, pomocou ktorého preložili do staroslovienciny Bibliu. Neskôr sa im dokonca

podarilo presadiť, aby Rím uznal starosloviencinu ako štvrtý liturgický jazyk. „Ako píš v Proglase, teda v predslove k prekladu evanjelia do staroslovienciny, Konštantín s Metodom dávajú Slovanom písané Slovo – Logos a s ním aj kultúrno-náboženský rozmer, ktorým ich posúvajú opäť akoby na vyšší level, medzi národy Knihy, vtedajšieho sveta,“ opisuje historik. „V tomto ohľade sa Slovania stávajú nielen národom knižným, ale aj národom, ktorý pracuje so zmyslom a s obsahom Písma svätého, a preto má svoj vlastný podiel na dejinách spásy. V tomto kultúrno-religióznom odkaze svätého Konštantína je teda niečo, čo sa

síce prekladom Písma do staroslovienciny začalo, ale ešte sa neskončilo.“ A aj tento atraktívny kultúrno-náboženský model môže byť podľa neho dôvodom, že „značka“ Slovan nielen prežila, ale že ju k svojej identite neskôr pridali aj ďalšie jazykovo príbuzné kmene – národy.

Keď už teda slávime tých „Slávov slavných“, pozmene sa ešte na to, odkiaľ sa zobralo ich pomenovanie. Teórií je

“ Konštantín s Metodom dávajú Slovanom písané Slovo – Logos a s ním aj kultúrno-náboženský rozmer, ktorým ich posúvajú opäť akoby na vyšší level.

skutkov vládnucej dynastie. Dynastia, okrem osobitého mena vojenského spoločenstva, je jeho ďalším znakom. Zabezpečuje jeho kontakt s transcendentným, odvekosť a trvalosť, kontinuitu spoločenstva. Je zábezpeku jeho existencie. V našom prípade sa vynára otázka, či Slovania mali alebo nemali takúto dynastiu.

A mali ju teda?

Ja som jeden z tých, ktorí si myslia, že mali. Vzhľadom na to, že pôvodné gótsko-slovansko-gepidské spoložitie bolo úzke a v archeológii nášho jazyka sa nachádza celá, veľmi bazálna vrstva slov, ktoré sú gótske, ako chlieb, meč, prilba, pluk, izba, knieža a tak ďalej. Je teda veľmi pravdepodobné, že dynastia, ktorú mali Slovania, bola zároveň dynastiou, na ktorú sa odvolávali aj Góti. Bola to archaická dynastia takzvaných Amalovcov. Ako dôkaz na takéto tvrdenie obvyčajne používam skutočnosť, že slovanské dynastie majú takzvané bitematické mená, v ktorých je dominantná téma „mir“ alebo „mar“. My v 5. storočí u Ostrogotov poznáme už zmieneneho Tudimira a jeho bratov Valamira a Videmira, Jordanes vo svojich *Dejinách Góto* spomína aj ďalších Amalovcov – Faramira a Boromira. To sú tie známe mená, ktoré dnes pozná každé dieťa, okrem iného aj z Pána prsteňov. A u nás sa zrazu v 9. storočí objaví Mojmir a napríklad v Chorvátsku Trpimir. Chápete, ne-

MAPA ZACHYTÁVA Európu približne v období, keď sa z mena Slovan stal pojem.

tiež viacero. „Súčasnú slovo Slovan je určite polysémantické. Pôvodná motivácia tohto pomenovania musela súvisieť s tou bojovníckou skupinou, s tými dobre organizovanými, v umení vojny veľmi zdatnými mužmi, ktorí sa rozhodli odvodit svoje meno od vojenskej slávy, ktorú dosiahli. Preto je veľmi pravdepodobné, že oni sa pomenovali jednoducho „slávni“. Teda tí, ktorí nesú slávu,“ vysvetľuje Martin Homza. Nevylučuje však zároveň ani ďalšiu alternatívu, že sa roz-

máte občiansky preukaz, ale máte typické meno. Pridete niekam a predstavíte sa, povedzme ako Slavomír. Viac nemusíte, lebo všetci vedia, že zložka „mír“ je špecifická, typická iba pre určitú skupinu ľudí, ktorí sa tak smú nazývať. A sme pri tom, že jadro tej spomínanej snehovej gule je práve tá dynastia.

Ako nám do tohto celého zapadnú Svätopluk a Pribina? Svätopluk je archaické kniežacie bitematické meno, skladá sa z dvoch zložiek „pluk“ a „svät“, ale čo je zaujímavé, má syna Mojmíra, takže keby sme o ňom nič iné nevedeli, zodpovedne môžeme povedať, že patrí do mojmirovsko-amalovskej dynastie, hlási sa k jej tradícii. Pribina, ako je zrejme z prvého počutia, tam nemá čo robiť. To je meno odvodené prvina, človek, ktorý je prvý, narodený niekomu staršiemu. Znamená to, že nitrianska dynastia nebola amalovsko-mojmirovská, a to bol možno aj dôvod, prečo si Mojmirovci robili nárok na Nitriansko.

Pribina mal teda ambíciu byť zakladateľom novej dynastie? Rozhodne. Títo dvaja muži boli najvyššie postavenými Slovanmi svojej doby v rímskom impériu obnovenom franskými Karolovcami. Pribina dostal svoje Zadunajsko od Ludovíta Nemca v prítomnosti všetkých jeho synov, biskupov a arcibiskupov a ďalších významných mužov Východofranskej ríše. Navyše nedostal hocikakú časť ríše, ale dávnu rímsku Panóniu.

hodli pomenovať sa na základe blízkeho jazyka, že teda „slovili“ a navzájom si rozumeli. Na rozdiel od Germánov, ktorí v danom čase tiež pôsobili nad Dunajom, ale boli pre nich „nemi“, teda „Nemci“. Takéto vymedzenie sa voči iným nebolo v dejinách Európy ničím výnimočným. Aj starí Gréci (a po nich Rimania) nazývali nezrozumiteľne hovoriacich cudzincov slovom „Barbaroi“, teda tí, ktorí hovoria iba „brá, brá“, povedané dnešným jazykom brblú či brbcú. Analogicky tak napríklad „vznikli“ germánski Alamani, teda v preklade všetci ľudia alebo všetci muži. Nemecké označenie Deutsch zodpovedalo v starej nemčine slovu „diutisc“, vychádzajúcemu zo starého indoeurópskeho „teut – tout“, ktorým sa Teutoni nazývali ako ľud v opozícii voči pánom – Rimanom.

Zaujímavá je úvaha o tom, že pôvodné Sclavus je vlastne označením pre otrokov. Niektorí historici nevylučujú ani túto motiváciu pre originálne pomenovanie Slovania. Martin Homza však naznačuje, že to mohlo byť spôsobené aj tým, že Slovania boli v rámci východnej Európy takpovediac prví na rade pre arabských a židovských obchodníkov s otrokmi. Tí termín Saqáliba, teda Slovania, prevzali z Byzantskej ríše a zovšeobecnil ho na všetkých bielych obyvateľov Európy. „Takže oni všetkých bielych otrokov, ktorých kupovali a potom ich predávali napríklad v Bagdade, Cordóbe, Káhire i Benátkach, volali saqáliba a od toho je potom v benátskom dialekte taliančiny sciavo = otrok.“ Pridáva tiež paradox vyplývajúci z vyššie spomenutého – a teda skutočnosť, že pre moderné národy evokuje označenie „slave“ otroka čiernej pleti. „Lenže „slave“ je vlastne pôvodne biely otrok,“ usmieva sa. Podotýka však, že ak prijmemo revolučné nazeranie na vznik Slovanov, tak nám svojim menom odvodeným od slávy chceli niečo naznačiť. A prislusnosť k vrstve otrokov to asi nebola. Nech už bola motivácia akákoľvek, isté je, že Slovania a myšlienka slovanstva pretrvali podnes. Aj ich skúmanie v ďalších storočiach je zaujímavé. Ale o tom až niekedy nabadúce. ■

A tu si treba uvedomiť ešte ďalšiu vec, že Pribinov syn Kocel prijal na svojom dvore v Blatnohrade Konštantína a Metoda a nielenže sa potešil ich dielu, ale vedome sa slovanské písme naučil. To je dôležitý moment. Opäť vidíme zámer budovania spoločenstva na určitom kultúrnom základe.

Bol tento kultúrno-spoločenský rozmer výhodou, ktorá rozhodla, že značka Slovania pretrvala dlhšie ako iné značky? Jednoznačne áno. Tento kultúrny koncept sa začína vytvorením originálneho, prepracovaného slovanského písma. V našom prípade ide hlavne o to, že táto kultúrna atraktivita presvedčila staré značky, ako napríklad Srbov alebo Chorvátov, aby sa aj oni začali cítiť Slovanmi. Takisto na Kyjevskej Rusi máme Drevľanov, Uhľičanov, máme tam Severanov, Tivercov, no okrem toho tam máme aj Slovanov. To nevymyslel ani Kollár, ani Štúr, koncept kultúrnej slovanskej vzájomnosti vymyslel v podstate Konštantín Filozof, ktorý vytvoril predtým nevidaný, úžasný, západom obdivovaný i zatracovaný kultúrno-náboženský model, ktorý bol natoľko zaujímavý pre spoločenstvá s rôznymi inými menami, ale podobným jazykom a podobnou kultúrou, že sa začali sekundárne označovať aj ako Slovania. Ale keď to zoberiem trochu nadnesene, tak ozajstnými Slovanmi sú Slováci a Slovinci, ktorí si zachovali svoje archaické meno a nepridali k nemu nové atribúty.